

Karakteristiske træk ved dansk nationaløkonomi 1750-1997

Niels Kærgård

Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole

SUMMARY: The article attempts to identify trends which characterize development in economics in Denmark. In institutional terms, the research milieu has been small in size. Furthermore, the economic and political situation in Denmark has tended to be very stable. Danish economists have published a considerable number of pioneering contributions – all of them, however, written in Danish and unknown outside Denmark. The Danes have looked for instruments to solve their practical problems, and tend to combine different ideas in a rather undogmatic manner. Formerly Danish economists maintained close contacts with Nordic, German and British economists, but in recent decades the orientation has changed towards a more general international tradition centred on the United States.

1. Indledning

En sammenhængende fremstilling af dansk nationaløkonomis historie findes stort set ikke; det nærmeste man kommer er vel Boserup (1980). Der er imidlertid en lang række studier af udvalgte perioder, f.eks. Bisgaard (1902), Oxenbøll (1977) og Kærgård (1995) om det 18. århundrede, Topp (1986) om 1930'erne og 1940'erne og Nielsen (1948) om tiden før 1848. Der er også et betydeligt antal arbejder om specielle emner, f.eks. Boserup (1969) og Topp (1981) om multiplikator teorien, Hansen (1975) og Topp (1988) om finanspolitik, Kærgård (1983, 1995a og 1996), Davidsen (1986) og Whitaker (1982) om marginalismens gennembrud, Kærgård (1984) om økonometri og Andersen (1983) om ressourceøkonomi. Endelig er der et betragteligt antal analyser af enkeltpersoner, nævnes kan Brems (1976) om Frederik Zeuthen, Andersen, Kærgård og Topp (1996) om Warming, Sæther (1993) om Lütken, samt artikler om næsten alle prominente danske økonomer i »Danske Økonomer« (1976); desuden er der en tradition for, at *Nationaløkonomisk Tidsskrift* bringer grundigt fagligt analyserende og sagligt vederhæftige nekrologer.

Der er altså et betydeligt materiale, når dansk nationaløkonomis historie skal beskrives. Det er således helt håbløst inden for rammerne af en kortere artikel at give en

Karakteristiske træk ved dansk nationaløkonomi 1750-1997

Niels Kærgård

Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole

SUMMARY: The article attempts to identify trends which characterize development in economics in Denmark. In institutional terms, the research milieu has been small in size. Furthermore, the economic and political situation in Denmark has tended to be very stable. Danish economists have published a considerable number of pioneering contributions – all of them, however, written in Danish and unknown outside Denmark. The Danes have looked for instruments to solve their practical problems, and tend to combine different ideas in a rather undogmatic manner. Formerly Danish economists maintained close contacts with Nordic, German and British economists, but in recent decades the orientation has changed towards a more general international tradition centred on the United States.

1. Indledning

En sammenhængende fremstilling af dansk nationaløkonomis historie findes stort set ikke; det nærmeste man kommer er vel Boserup (1980). Der er imidlertid en lang række studier af udvalgte perioder, f.eks. Bisgaard (1902), Oxenbøll (1977) og Kærgård (1995) om det 18. århundrede, Topp (1986) om 1930'erne og 1940'erne og Nielsen (1948) om tiden før 1848. Der er også et betydeligt antal arbejder om specielle emner, f.eks. Boserup (1969) og Topp (1981) om multiplikator teorien, Hansen (1975) og Topp (1988) om finanspolitik, Kærgård (1983, 1995a og 1996), Davidsen (1986) og Whitaker (1982) om marginalismens gennembrud, Kærgård (1984) om økonometri og Andersen (1983) om ressourceøkonomi. Endelig er der et betragteligt antal analyser af enkeltpersoner, nævnes kan Brems (1976) om Frederik Zeuthen, Andersen, Kærgård og Topp (1996) om Warming, Sæther (1993) om Lütken, samt artikler om næsten alle prominente danske økonomer i »Danske Økonomer« (1976); desuden er der en tradition for, at *Nationaløkonomisk Tidsskrift* bringer grundigt fagligt analyserende og sagligt vederhæftige nekrologer.

Der er altså et betydeligt materiale, når dansk nationaløkonomis historie skal beskrives. Det er således helt håbløst inden for rammerne af en kortere artikel at give en

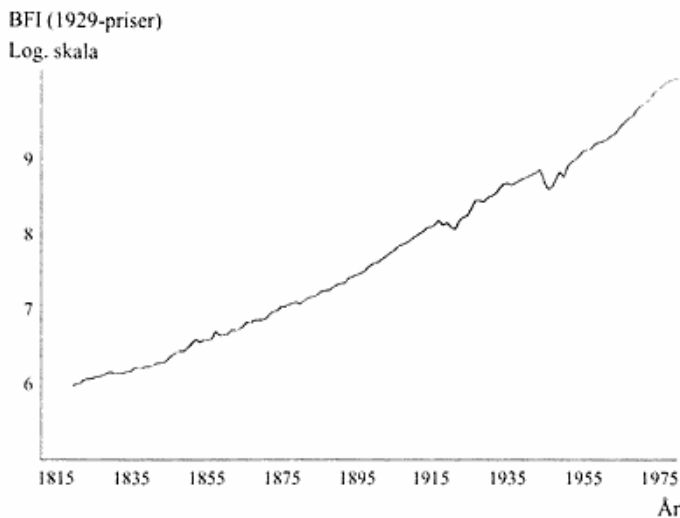

Fig. 1. Det danske bruttonationalprodukt.

Kilde: Hansen (1975).

blot nogenlunde dækkende oversigt over udviklingen. Målet med denne artikel er da heller ikke at give en sådan oversigt, men derimod at prøve at fremhæve nogle karakteristiske træk ved udviklingen. I andet afsnit ses på den institutionelle baggrund, afsnit 3 behandler de internationale relationer. Afsnit 4 opregner internationalt bemærkelsesværdige danske bidrag. 5. afsnit behandler danskernes økonomiske teorier og 6. afsnit diskuterer forholdet mellem teori og praksis. Til sidst er der en kort konklusion.

2. Den danske baggrund

Sammenligner man samfundsudviklingen i Danmark med mange andre lande, er kontinuiteten et karakteristisk træk. Der har ikke været politiske omvæltninger eller revolutioner af så radikal en natur, at de har betydet brud i den videnskabelige tradition. I 1849 gik man fra enevældigt monarki til demokrati, men brudet hindrede ikke Adolf F. Bergsøe i at sidde i et professorat i statsøkonomi fra 1845 til sin død i 1854 (indtil 1848 dog kun med titel af lektor). I 1901 gik man efter 2-3 årtiers forfatningskamp fra en konservativ Højreregering til en parlamentarisk Venstregering, men Hans W. Scharling, der endda var finansminister i den sidste Højreregering, var professor i statsøkonomi og statistik fra 1869 til sin død i 1911.

Heller ikke de økonomiske systemer har været udsat for så kraftige rystelser, at det har sat sig spor i den økonomiske lære. I den periode vi har tal for, d.v.s. fra 1818, har dansk økonomi været præget af en nogenlunde stabil realvækst på omkring 2 pct. jvf. fig. 1. Der har i perioder været kraftige fluktuationer i det monetære system, specielt med den såkaldte statsbankerot i 1813 og i årene umiddelbart efter 1. verdenskrig,

Tabel 1. Antal professorer i nationaløkonomi.

Lærestalt	Stiftelsesår	Antal nationaløkonomiske professorer				
		1800	1900	1930	1960	1995
Københavns Universitet	1479	1	3	4	5	10
Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole	1858	-	0	0	2	2
Handelshøjskolen i København	1924	-	-	0	3	4
Aarhus Universitet	1936	-	-	-	3	7
Handelshøjskolen i Århus	1939	-	-	-	1	3
Odense Universitet	1966	-	-	-	-	4
Roskilde Universitetscenter	1971	-	-	-	-	2
Aalborg Universitetscenter	1974	-	-	-	-	2

Ann.: Definitionen af nationaløkonomi er ikke klar, specielt er grænsen til erhvervs- og driftsøkonomi meget skønmæssig. I 1800 var der ingen besatte professorater, idet det filosofiske fakultets professorat stod ubesat fra 1775 til 1815, men der var altså et professorat, jvf. Slotved (1978, side 159-60).

Kilde: Harbo (1976), Slotved (1978), Hof- og Statskalenderen 1995.

men som det fremgår af figuren har rystelserne ikke været kraftige nok til at slå den reale økonomi i stykker.

De krige, der har berørt Danmark i den betragtede periode, d.v.s. de slesvigske krige i 1848-50 og i 1864 samt 2. verdenskrig har ikke haft et sådant omfang, at produktionsapparatet er blevet nævneværdigt påvirket.

Ud over kontinuiteten har landets lidenhed været det dominerende træk. Helt frem til 1936 var Københavns Universitet det eneste sted, hvor der blev givet universitetsundervisning i økonomisk teori.¹ I 1848 blev der startet et selvstændigt studium i nationaløkonomi (Det statsvidenskabelige studium der førte til titlen cand.polit.), og fra da af var der to professorater i statsøkonomi og statistik (det ene blev hentet fra det filosofiske fakultet, der havde haft et professorat i kameralvidenskab og statsøkonomi siden 1762). I 1886 fik Harald Westergaard sit eget professorat, så der således var tre professorer. Det tal holdt sig til efter 1. verdenskrig, og først efter 2. verdenskrig eksploderede tallet jvf. tabel 1. Først i 1960'erne og 1970'erne kom den store eksplosion i antallet af professorer, og dette tal undervurderer endda væksten, idet der før 1960 næsten ikke eksisterede ikke-professorale lærere, medens antallet af lektorer, adjunkter og stipendiater i dag er væsentligt større end antallet af professorer.

3. Dansk nationaløkonomis internationale kontakter

Man taler ofte om økonomiens internationalisering, og det er selvfølgelig rigtigt, at

1. Der blev undervist i jordbrugsøkonomi ved Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole fra dennes start i 1858, men her spillede økonomien frem til omkring 1900 en yderst beskedne rolle. I en periode i 1700-tallet blev der dog også undervist i økonomiske fag ved Sorø Akademi.

fly, telefon, telefax og internet har gjort responstiderne væsentligt kortere. Men det må ikke mistolkes i den retning, at de ældre økonomer ikke vidste, hvad der foregik ude i verden. De var i nær kontakt med de internationale miljøer. Det meget lille nationale miljø nødvendiggjorde måske international kontakt i højere grad, end hvad der var tilfældet for de store landes store universiteter.

Som eksempel kan ses på den marginale revolution i begyndelsen af 1870'erne. Det er ofte nævnt, at da denne revolution blev startet af Jevons, Menger og Walras, havde de ingen kontakt med hinanden. Jevons døde i 1882 uden at have hørt om Menger. Walras og Menger blev først introduceret for hinanden i 1883 (Howey 1972, side 295). Goodvin (1972) anslår i en artikel om marginalismen i den nye verden, at der gik 20 år inden marginalismen slog igennem i USA og Canada.

I Danmark blev Walras første bind fra 1874 anmeldt i Nationaløkonomisk Tidsskrift i 1875. Da 2. bind kom i 1877 ryddes en side i tidsskriftet for at meddele, at redaktionen netop havde modtaget heftet og ville gøre opmærksom på, at det var kommet. I anmeldelsen fra 1875 undrer anmelderen (katedersocialisten Aleksis Petersen) sig i øvrigt over, at Walras »mærkeligt nok« ikke kender »Jevons' tre Aar tidligere udgivne Værk«. Aleksis Petersen skrev i øvrigt samtidig til Walras (på fransk) for at gøre ham opmærksom på to yngre danske matematiske økonomer. I 1877 var Jevons i København for bl.a. at besøge professor Falbe Hansen, og i 1878 var Harald Westergaard på besøg hos Jevons. I forordet til 2. udgaven af Jevons' »*Theory of Political Economy*« fra 1879 nævner Jevons, at specielt Westergaard, Copenhagen, har påpeget at »the whole question is one of maxima and minima, the mathematical conditions of which are familiar to mathematicians« (Jevons, 1879 side XII-XIII).

Danske økonomer korresponderede således på fransk med Walras og på engelsk med Jevons på et tidspunkt, da dansk økonomi i høj grad var tysk orienteret, og mere end 10 år før marginalismen var slået igennem i den internationale økonomi.

Harald Westergaard publicerede fra 1879 til 1934 i alt 59 artikler i internationale tidsskrifter, 28 i tyske tidsskrifter, 15 i østrigske, 9 i engelske, 2 i amerikanske og 5 i franske tidsskrifter; og publikationerne i de tysksprogede var vel at mærke på tysk og i de engelske på engelsk.

Da Econometric Society blev dannet i 1933 var der ganske mange danske medlemmer. I *Econometrica* 1934 er der en oversigt over medlemmer pr. mill. indbyggere og her fører Danmark, jvf. tabel 2.

En særlig tæt kontakt var der hele tiden mellem de nordiske økonomer. 1700-tallets danske økonomer (der var landbrugsorienterede og dermed botanisk interesserede) havde næsten alle været på studieophold hos Linné i Uppsala (jvf. Kærgård, 1995), fra 1863 var der regelmæssige nordiske nationaløkonomiske møder, og fra 1936 var der også de såkaldte Marstrandmøder for nordiske økonomiske forskere.

Tabel 2. Medlemmer af *Econometric Society* i 1934.

Land	Medlemmer pr. million indbyggere
Danmark	3,08
Holland	2,74
Schweiz	2,21
Sverige	1,95
Østrig	1,93
Norge	1,78
Ungarn	1,60
USA	1,22
Italien	1,02
Frankrig	0,98
Storbritannien	0,70

Kilde: *Econometrica* 1934, side 448.

Der er således ikke i de sidste årtier sket en internationalisering af dansk nationaløkonomi; den har hele tiden været international. Det er imidlertid nok rigtigt, at der er sket ændringer. Man er gået fra en situation, hvor danske økonomer var orienterede i og havde kontakt med franske skoler, der skrev på fransk (f.eks. Walras), tyske skoler, der skrev på tysk (f.eks. Marx, østrigerne og den tyske historiske skole) og engelske skoler fra Adam Smith og frem; og så selvfølgelig en særlig nær føling med hvad der foregik i de øvrige nordiske lande (mange nævner, at Keynes ikke var så ny, da de havde fået Stockholmerskolen ind med modernismen).

Samtidig er sket en tendens væk fra publicering i bogform til publicering i internationale tidsskrifter. Det er ikke så lige en sag at dokumentere dette på en blot nogenlunde tilfredsstillende måde, uden at det bliver en større undersøgelse, der falder uden for denne artikels rammer. Her skal derfor nøjes med nogle få primitive indikationer. I tabel 3 er som indikation for det moderne publiceringsmønster blandt økonomer anvendt en optælling for Økonomisk Institut ved Århus Universitet for 1984 publiceret i Paldam (1984). Til sammenligning er en tilsvarende optælling foretaget efter publiceringslister i forbindelse med nekrologer i *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. Medtaget er Bircks publikationer (hentet fra Rasmussen, 1933), Axel Nielsens (hentet fra Milhøj og Milhøj, 1951) og Frederik Zeuthens (hentet fra Svendsen, 1959). Tallene er selvfølgelig meget skønmæssige; det er ikke let at afgøre, hvad der bør med som videnskabelige artikler (dag- og ugebladsartikler mv. er ikke medtaget, betækningsbidrag normalt heller ikke), og hvad der er bøger (f.eks. når der er medforfattere, eller når de er på grænsen mellem en bog og en pjece; grænsen er sat omkring 50 sider). Den ventede tendens er ekstremt tydelig.² Der er næppe tvivl om, at internationale tidsskrifter har

2. De 5% bøger i 1980'erne dækker kun over to bøger, hvoraf den ene er en foreløbig udgave af et senere bogtrykt værk, den anden et genoptryk af en lærebog.

Tabel 3. Publiceringsmønstret for danske økonomer.

Publikationstype	I. halvdel af århundredet	1980'erne
Bøger	22%	5%
Danske videnskabelige artikler	65%	41%
Internationalt publicerede artikler	13%	54%
I alt procent	100%	100%
I alt antal publikationer	171	44

Anm.: De ældre økonomer er talt op fra L.V. Birck, Axel Nielsen og F. Zeuthens publikationslister i *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. 1980'ernes økonomer er repræsenteret af Økonomisk Institut ved Århus Universitet i 1984. Ved optællingen af de ældre økonomers arbejder er foretaget et væld af skøn, idet dagbladsartikler, foredrag mv. ikke er medtaget. Tallene er derfor meget usikre, men størrelsesordenen kan næppe rokkes.

overtaget førstepladsen fra bøgerne som publiceringsmedie for videnskabelige hovedresultater.³

Den nye situation, man er gået over mod, er en, hvor der i realiteten kun er én regerende tradition, der er domineret af amerikanske økonomer. Alle de betydende økonomtidsskrifter er nu engelsksprogede. De førende tyske er gået over til engelsk, og der er ingen franske af betydning. Det officielt tosprogede *Econometrica* har ikke haft en fransk artikel i årevis. Alle de førende tidsskrifter er desuden i dag amerikansk dominerede; i perioden 1989-94 var 89,1% af forfatterne i *American Economic Review* fra USA, i *Journal of Political Economy* tilsvarende 90,8% og i *Econometrica* 77,1% (tallene er hentet fra Andersen og Frederiksen, 1995).

Det betyder naturligvis ikke, at der nødvendigvis er enighed inden for traditionen. Man har f.eks. set Chambridge-kontroversen i 1960'erne, diskussionen mellem monetarister og keynesianere omkring 1970 og diskussionen mellem »britisk« og »amerikansk« økonometri omkring 1980. Men det betyder, at der ikke er uafhængige skoler, der har hver sin dagsorden og hver sine metoder. Skolerne i de nyere debatter er netop definerede i forhold til hinanden og diskuterer de samme spørgsmål.

Man er gået fra en fragmenteret internationalisme til, hvad der vel bedst – hvis det skal være kort – kan kaldes en amerikanisering og harmonisering.

4. De danske økonomers bidrag til den internationale teori

Ser man på de danske økonomers indsats, er der ingen, der har opnået en blot nogenlunde etableret position i den internationale teorihistorie. I Hutchinsons standardværk »*A Review of Economic Doctrine 1870-1929*« er nævnt 359 navne, heraf 6 svenske, ét norsk og intet dansk (optællingen skyldes Boserup, 1980). Kendt er også histo-

3. Det er også oplagt, at det internationale sprog for danske økonomer er skiftet fra tysk til engelsk. Zeuthen er den eneste af de ældre økonomer, der har mere end én engelsksproget artikel.

rien om, hvordan Professor Sommarin, Lund, irriterede professor Birck, København, ved under en middag hele tiden at tale om de verdensberømte svenskere, hvorefter Birck hævnedede sig ved at udbringe en skål for Sommarin, »den eneste svenske økonom, der ikke er verdensberømt«.

Dansk teorihistorie har således ingen verdenskendte navne, men den er fyldt med oversete forløbere, opdagelser på dansk, der aldrig blev kendt uden for landets grænser og tit heller ikke registreret som noget særligt inden for landets grænser. Nævnes kan Otto Ditlev Lütken, der skrev om befolkningsvæksten og fødevareknaphed før Malthus (se Sæther, 1993), Bing og Julius Petersen, der i 1873 skrev om neoklassisk fordelingsteori (Whitaker, 1982), Westergaard der i 1870'erne var den første, der brugte matematisk maksimeringsteori i økonomien (Creedy, 1980 og Davidsen, 1986), Mackeprang, hvis disputats fra 1906 er den første økonometriske analyse (Kærgård, 1984), Warmings beskrivelse af identifikationsproblemet (Kærgård, 1984), Wulf og Warmings udvikling af multiplikorteorien fra 1896 til 1932 (Boserup, 1969 og Topp, 1981) og Geltings udledning af det balancerede budgets multiplikator i 1941 (Hansen, 1975). Alle disse opdagelser er publicerede på dansk og først opdaget internationalt, efter at teorierne var udviklede og alment kendte.

Det er ikke kun nogle få lysglimt. I Fishers 1927-udgave af Cournots bog findes en liste over matematisk-økonomisk litteratur »fra Jevons til Marshall« d.v.s. fra 1871 til 1889, baseret på Jevons egen oversigt fra 1879. Klassificeres disse arbejder efter udgivelsessted fås de i tabel 4 viste tal.

Der er nok flere forklaringer på dette. Brems (1986) anfører to barrierer for økonomiske teoriers udbredelse, dels en sproglig (angelsakserne forstår ikke tysk og fransk) og dels en matematisk (økonomerne forstod f.eks. ikke Walras' matematik). Den sproglige barriere er nok i hvert fald indtil 2. verdenskrig en hovedforklaring både på de danske landvindinger og på deres manglende udbredelse. Økonomerne i de små europæiske sprogområder som Danmark, Holland og Schweiz forstod i modsætning til de store landes økonomer alle hovedsprog og var derfor bedre orienterede end disse i alle de internationale skoler og kunne kombinere disse. Men samtidig skrev de ofte på deres eget sprog og blev aldrig opdaget.

En anden forklaring på den manglende gennemslagskraft er, at med det meget lille antal professorer var en betydelig alsidighed nødvendig. Danske økonomer flakkede derfor meget fra emne til emne, medens en mere koncentreret og vedvarende indsats er nødvendig for at slå igennem som en etableret pioner (man kan f.eks. tænke på Walras' årelange vedholdende kamp for anerkendelse af sine teorier).

5. De danske økonomers teorier

Det ligger i det foregående, at de danske økonomers forhold til de internationale

Tabel 4. Antal matematisk-økonomiske arbejder 1871-1889.

Land	Antal værker	Antal værker pr. mill. indbyggere (ca. 1890)
Danmark	8	3,64
Schweiz	4	1,38
Holland	6	1,33
Storbritannien	31	0,82
Frankrig	20	0,52
Tyskland	25	0,51
Italien	8	0,26
Østrig	5	0,21
Belgien	1	0,16
Ungarn	1	0,06
USA	4	0,05

Ann.: Tallene er selvfølgelig ikke hævet over kritik. De bygger i høj grad på Jevons kontakter. Men det forekommer mere kritisabelt at justere tallene end at optælle dem direkte fra Cournot.

Kilde: Cournot (1927) og Statistisk Aarvog 1898.

skoler har været lidt som sommerfuglens til blomsterne. De er normalt flakket fra skole til skole og har taget det, de mente at kunne bruge. Man finder meget få danske ortodokse tilhængere af de kendte skoler.

Toldpolitikken fra toldloven af 1797 og frem var et rent kompromis mellem Adam Smiths frihandelsteorier og de tyske økonomers beskyttelsestold.⁴ Man kendte utvivlsomt begge synspunkter, men gik aldrig renlivet ind i nogen af lejrene.

Harald Westergaard er et andet typisk eksempel. Medens den tyske metodestrud mellem den neoklassiske teoretiske skole og den historiske skole rasede stærkest i slutningen af det forrige århundrede, var Westergaard i tæt kontakt med begge skoler. I 1870'erne korresponderede han med Jevons om matematisk-økonomiske problemer og i 1891 udgav han en indflydelsesrig dansk lærebog bygget på neoklassiske principper. Men samtidig var han katedersocialismens ledende danske repræsentant, der kæmpede energisk for sociale reformer, og bl.a. havde besøgt tyske katedersocialister som L.J. Brentano. Selv så han ingen modsætning; han følte, at begge skoler gravede dybere end den klassiske skole:

Man søger ofte den datidige Nationaløkonomis Fejl deri, at den var alt for abstrakt. Dette er ogsaa sandt, men det var ikke den eneste Fejl. En dyb Indtrængen i en Opgave paa Grundlag af givne Forudsætninger vilde tilsidst have vist Nødvendigheden af at gøre grundige Iagttagelser for at give de vundne Sætninger et positivt Indhold og saaledes have tvunget national-økonomerne til at berigtige Forudsætningerne. Men Nationaløkonomien havde den Mangel at være paafaldende overfladisk. [Westergaard 1896, s. 106-107].

4. Specielt kendt af de tyske økonomer i begyndelsen af det 19. århundrede er Friedrich List.

Et tredje eksempel er diskussionen mellem neoklassikere, monetarister og keynesianere i 1960'erne og 1970'erne. I denne periode spillede Anders Ølgaard en central rolle som økonomisk vismand (Formand for Det økonomiske Råd) med udgangspunkt i keynesianske synspunkter, hvilket kom til udtryk i en lang række policyanbefalinger og i strukturen i de økonometriske modeller, der i hans formandstid blev bygget i Det økonomiske Råd (Hansen og Paldam, 1973, og Rosted, Schaumann og Sørensen, 1975). Samtidig skrev han en tyk afhandling om neoklassisk vækstteori (Ølgaard, 1966).

Det er ligeledes typisk, at de anvendte økonometriske modeller (Det økonomiske Råds SMEC og regeringens ADAM) er startet som rene keynesianske modeller i begyndelsen af 1970'erne, men nu uden noget stærkt brud er udbygget med bl.a. lønrelationer, så de har fået næsten fuld crowding out på langt sigt ved finanspolitisk efterspørgselsstimulering. Her har ikke været nogen metodestrid, men en gradvis pragmatisk tilpasning.

6. Teori og praksis

Som nævnt var det danske økonommiljø indtil 1960'erne meget lille, og det er karakteristisk, at de førende økonomer ikke kun var teoretikere. Fra 1870 til 1970 var der 15 professorer i nationaløkonomi ved Københavns Universitet. Af disse har seks været medlem af rigsdagen, 3 af disse har været regeringsmedlemmer, og yderligere én har siddet i Københavns bystyre. Blandt de resterende otte er Bertil Ohlin, der kun var kort i København og som senere var politisk aktiv i Sverige, Erik Hoffmeyer, der i mere end 30 år var nationalbankdirektør, Harald Westergaard, der var en ledende kirkepolitiker og socialreformator fra 1880'erne til 1930'erne og de to overvismænd Carl Iversen og Anders Ølgaard. Samtlige 15 har været aktive i den løbende debat med en lang række avisartikler, kronikker o.s.v. De har tilsammen haft en næsten uendelig række af tilidshverv i erhvervslivet, poster i offentlige råd og kommissioner o.s.v.⁵

Det er klart, at professorernes praktiske virke også har øvet indflydelse på deres forskning. En række er blevet trukket væk fra den rene teori og over til anvendt økonomisk forskning.

Danske økonomiske professorer har også i en række tilfælde arbejdet med et tydeligere udgangspunkt i den nordiske velfærdsstat end normalt i international økonomisk teori. En lang række markante socialpolitiske forfatterskaber er eksempler herpå, nævnes kan Harald Westergaard og Frederik Zeuthen, Københavns Universitet, Jørgen S. Dich, Aarhus Universitet, Bent Rold Andersen, Roskilde Universitetscenter (der en kort periode var socialminister) og Jørn Henrik Petersen, Odense Universitet.

5. Dette kan sammenlignes med den nuværende situation, hvor ingen af de 11 professorer ved Københavns Universitet har været parlamentarisk aktive, og kun nogle få har markeret sig i den offentlige debat.

Kombinationen af teori og praksis har måske i en række tilfælde afbrudt lovende teoretiske karrierer. Westergaard var f.eks. ved at etablere sig som international anerkendt matematisk økonom, da han i 1879 som 26-årig blev socialpolitisk bevidst og skiftede forskningsområde til socialstatistik.

Der er imidlertid heller ingen tvivl om, at universitetsøkonomernes deltagelse i den økonomisk-politiske debat, i det politiske liv og i et væld af andre samfundsrelevante gøremål på disse områder har bidraget med en meget værdifuld fagøkonomisk synsvinkel, der måske ellers var blevet overset.

At økonomerne har haft en bred gennemslagskraft kan måske ses af, at Det økonomiske Råds formandskab systematisk (oftest uden ironi) betegnes som økonomiske vismænd. Betegnelsen har vundet en sådan udbredelse, at en teolog for nylig i forbindelse med omtalen af en gammel højskoleforstander skriver, at han »var en af landets gamle vismænd. Ikke vismand i den betydning man i dag lægger i ordet – økonomisk rådgiver, men vis af erfaring, vis af humor og indsigt« (Møllehave, 1996). Det er tydeligt, at Møllehave føler sig i defensiven, og det er et tydeligt tegn på, at de økonomer, der har deltaget i debatten, også er blevet hørt uden for de fagøkonomiske cirkler.

Slutmålet med al samfundsvidenskab er at få samfundet til at fungere bedre, og det er vanskeligt at forestille sig, at dette gøres bedst ved helt at holde sig til den rene teori.

7. Sammenfatning

I dansk økonomi er ingen store teoribygninger. Der er intet, der svarer til svenskerenes Stockholmskole eller Oslos økonometriske center med Frisch og Haavelmo, men indtil de allerseneste årtier har der været en række traditioner, der afveg fra praksis i flere af de store lande.

For det første har de teoretiske økonomer – universitetsprofessorerne – hele tiden haft tæt kontakt til det politiske liv og til erhvervslivet. Grunden er vel dels landets lidenhed; der var relativt få kapaciteter at trække på. Dels vel også at universitetet lå midt i hovedstaden få minutters gang fra centraladministration og rigsdag. Endelig har måske også uddannelsesstrukturen med en bred, langvarig kandidatuddannelse kombineret med en doktorafhandling, der ofte blev skrevet et stykke inde i karrieren og samtidig med, at forfatteren havde job uden for universitetet, spillet en rolle; en teoretisk specialisering i et ph.d.-studium i en ung alder ville nok have givet en anden fagprofil.

Det andet hovedtræk er en bred orientering i og kontakt med de forskellige internationale økonomiske skoler – uden nogen håndfast tilslutning til nogen af dem. Man har i høj grad kigget på udbuddet af teorier og så valgt og modificeret de brudstykker, man kunne bruge. Dette træk hænger nok i høj grad sammen med kontakten til praksis. I

langt de fleste tilfælde har man haft en problemstilling, som man søgte teoretiske redskaber til at analysere. Man har ikke udviklet en teori, og så søgt eksempler til at illustrere denne.

Endelig har man haft brede faglige kontakter til de geografisk nærmeste centre, først danske, så nordiske, derefter tyske og engelske. USA har først spillet en rolle efter 2. verdenskrig.

Alle disse træk er i de sidste årtier ved at forsvinde. Den øgede specialisering har også givet en specialisering i praktikere og teoretikere, og teoretikerne arbejder selvfølgelig normalt med at forfine den herskende teori. Samtidig er man gået fra fagligt brede, men geografisk begrænsede kontakter, til helt internationale kontakter, der imidlertid er fagligt meget snævert specialiserede.

Mange ting i denne udvikling er uundgåelige, måske endda fremskridt, men der kan være grund til at overveje omkostningerne ved ukritisk at følge tidsånden, og grund til at tænke over på hvilke områder man hensigtsmæssigt kan søge at modificere udviklingstendenserne.

Litteratur

- Andersen, Heine og Lars Frode Frederiksen. 1995. Internationale tidsskrifter i samfundsvidenskaben – myter og realiteter, *Samfundsøkonomen* nr. 5.
- Andersen, P. 1983. On rent of fishing grounds. A translation of Jens Warming's 1911 article, with an introduction, *History of Political Economy*, 15:391-396.
- Andersen, P., N. Kærgård og N.-H. Topp. 1996. Jens Warming – odd and genius, *Papir til HES-konference*, Vancouver, juni 1996.
- Bisgaard, H.L. 1902. *Dansk Nationaløkonomi i det 18. Århundrede*. København.
- Black, R.D.C. 1977. *Papers and Correspondence of William Stanley Jevons*. Bd. 4. London.
- Boserup, M. 1969. A Note on the prehistory of the Kahn multiplier. *Economic Journal*, 79:667-669.
- Boserup, M. 1980. The international transmission of ideas: a small-country case study, *History of Political Economy*, 12:420-433.
- Brems, Hans. 1976. From the years of high theory: Frederik Zeuthen (1888-1959), *History of Political Economy*, 8:400-411.
- Brems, Hans. 1986. *Pioneering Economic Theory 1630-1980: A Mathematical Re-statement*. Baltimore.
- Cournot, A. 1927. *Researches into the Mathematical Principles of the Theory of Wealth*. (English edition with bibliography by Irving Fisher). New York.
- Creedy, J. 1980. The early use of Lagrange multipliers in economics. *Economic Journal*, 90:371-376.
- Danske Økonomer*. 1976. Festskrift i anledning af Socialøkonomiske Samfunds 75 års jubilæum. København.
- Davidson, T. 1986. Westergaard, Edgeworth and the use of Lagrange multipliers in economics. *Economic Journal*, 96:808-811.
- Goodwin, C.D. 1972. Marginalism moves to the New World. *History of Political Economy*, 4:551-570.
- Hansen, Bent. 1975. Introduction to Jørgen Gelting's »Some alternations on the financing of public activity« *History of Political Economy*, 7:32-35.
- Hansen, Jørgen og Martin Paldam. 1973. *SMEC, en kvartalsmodel af den danske økonomi*. København.
- Hansen, Svend Aage. 1977. *Økonomisk Vækst i Danmark*. København.

langt de fleste tilfælde har man haft en problemstilling, som man søgte teoretiske redskaber til at analysere. Man har ikke udviklet en teori, og så søgt eksempler til at illustrere denne.

Endelig har man haft brede faglige kontakter til de geografisk nærmeste centre, først danske, så nordiske, derefter tyske og engelske. USA har først spillet en rolle efter 2. verdenskrig.

Alle disse træk er i de sidste årtier ved at forsvinde. Den øgede specialisering har også givet en specialisering i praktikere og teoretikere, og teoretikerne arbejder selvfølgelig normalt med at forfine den herskende teori. Samtidig er man gået fra fagligt brede, men geografisk begrænsede kontakter, til helt internationale kontakter, der imidlertid er fagligt meget snævert specialiserede.

Mange ting i denne udvikling er uundgåelige, måske endda fremskridt, men der kan være grund til at overveje omkostningerne ved ukritisk at følge tidsånden, og grund til at tænke over på hvilke områder man hensigtsmæssigt kan søge at modificere udviklingstendenserne.

Litteratur

- Andersen, Heine og Lars Frode Frederiksen. 1995. Internationale tidsskrifter i samfundsvidenskaben – myter og realiteter, *Samfundsøkonomen* nr. 5.
- Andersen, P. 1983. On rent of fishing grounds. A translation of Jens Warming's 1911 article, with an introduction, *History of Political Economy*, 15:391-396.
- Andersen, P., N. Kærgård og N.-H. Topp. 1996. Jens Warming – odd and genius, *Papir til HES-konference*, Vancouver, juni 1996.
- Bisgaard, H.L. 1902. *Dansk Nationaløkonomi i det 18. Århundrede*. København.
- Black, R.D.C. 1977. *Papers and Correspondence of William Stanley Jevons*. Bd. 4. London.
- Boserup, M. 1969. A Note on the prehistory of the Kahn multiplier. *Economic Journal*, 79:667-669.
- Boserup, M. 1980. The international transmission of ideas: a small-country case study, *History of Political Economy*, 12:420-433.
- Brems, Hans. 1976. From the years of high theory: Frederik Zeuthen (1888-1959), *History of Political Economy*, 8:400-411.
- Brems, Hans. 1986. *Pioneering Economic Theory 1630-1980: A Mathematical Re-statement*. Baltimore.
- Cournot, A. 1927. *Researches into the Mathematical Principles of the Theory of Wealth*. (English edition with bibliography by Irving Fisher). New York.
- Creedy, J. 1980. The early use of Lagrange multipliers in economics. *Economic Journal*, 90:371-376.
- Danske Økonomer*. 1976. Festschrift i anledning af Socialøkonomiske Samfunds 75 års jubilæum. København.
- Davidson, T. 1986. Westergaard, Edgeworth and the use of Lagrange multipliers in economics. *Economic Journal*, 96:808-811.
- Goodwin, C.D. 1972. Marginalism moves to the New World. *History of Political Economy*, 4:551-570.
- Hansen, Bent. 1975. Introduction to Jørgen Gelting's »Some alternations on the financing of public activity« *History of Political Economy*, 7:32-35.
- Hansen, Jørgen og Martin Paldam. 1973. *SMEC, en kvartalsmodel af den danske økonomi*. København.
- Hansen, Svend Aage. 1977. *Økonomisk Vækst i Danmark*. København.

- Harbo, Ole. 1976. Universitetsøkonomer ved de højere læreanstalter 1925-74. I *Danske Økonomer*. København.
- Howey, R.S. 1972. The origins of marginalism, *History of Political Economy*, 4:281-302.
- Hutchinson, T.W. 1953. *A Reveiw of Economic Doctrines 1870-1929*. Oxford.
- Jaffe, William. 1965. *Correspondence of Léon Walras and Related Papers*, Bd. 1. Amsterdam.
- Kærgård, Niels. 1983. Marginalismens gennembrud i Danmark og mændene bag. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 121:20-42.
- Kærgård, Niels. 1984. The earliest history of econometrics. Some neglected Danish contributions, *History of Political Economy*, 16:437-444.
- Kærgård, Niels. 1995. Dansk jordbrugsøkonomis første generation. Økonomi og botanik i 1700-tallet. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 133:252-267.
- Kærgård, Niels. 1995a. Cooperation not opposition: Marginalism and socialism in Denmark 1871-1924. I I. Steedman, red., *Socialism and Marginalism in Economics 1879-1930*. London.
- Kærgård, Niels. 1996. Denmark and the marginal revolution. I W. J. Samuels og J. E. Biddle, red., *Research in the History of Economic Thought and Methodology*, bd. 14, s. 247-59. Connecticut.
- Milhøj, Birte og P.E. Milhøj. 1951. Fortegnelse over professor Axel Nielsens skrifter. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 89:128-133.
- Møllehave, Johannes. 1996. Da alting blev anderledes, *Politiken Kronik*, 25. maj.
- Nielsen, Axel. 1948. *Det statsvidenskabelige studium før 1848*. København.
- Oxenbøll, Erik. 1977. *Dansk økonomisk tænkning 1700-1770*. København.
- Paldam, Martin. 1984. Økonomisk Institut – Institut for Nationaløkonomi og Statistik – Forskningsberetning 1984. I *Årbog 1984*, Økonomisk Institut, Aarhus Universitet.
- Rasmussen, Andreas. 1933. Fortegnelse over et udvalg af professor, dr. L.V. Bircks skrifter og artikler, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 71:401-414.
- Rosted, J., A. Schaumann og C. Sørensen. 1974. *SMEC II – måling af finanspolitikens aktivitetsevirkninger*. København.
- Slottved, Ejvind. 1978. *Lærestole og lærere ved Københavns Universitet 1537-1977*. København.
- Svensen, Knud Erik. 1959. Fortegnelse over professor Zeuthens skrifter. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 97:19-22.
- Sæther, Arild. 1993. Otto Diderich Lütken – 40 years before Malthus? *Population Studies*, 47:511-517.
- Topp, Niels-Henrik. 1981. A Nineteenth-century multiplier and its fate. Julius Wulff and the multiplier theory in Denmark, 1896-1932. *History of Political Economy*, 13:824-845.
- Topp, Niels-Henrik. 1986. *Udviklingen i de finanspolitiske ideer i Danmark 1930-1945*. København.
- Topp, Niels-Henrik. 1988. Fiscal policy in Denmark 1930-45, *European Economic Review*, 32:512-518.
- Whitaker, J.K. 1982. A neglected classic in the theory of distribution, *Journal of Political Economy*, 90:333-355.
- Ølgaard, Anders. 1966. *Growth, Productivity and Relative Prices*. København.